پیشقراولان خنده‌درمانی

حسن کریم‌زاده

فرانسوی‌ها ضرب‌المثلی دارند با این مضمون که «جدی‌ترین آدم‌ها کسانی هستند که می‌خندند و می‌توانند بخندانند». شاید با اندکی تامل بتوانید یکی دو نفر از اطرافیان‌تان را به خاطر بیاورید که شادند و بذله‌گو، اما قطعاً به همان یکی‌دو نام بسنده خواهید کرد، چرا؟ چون فرد دیگری را سراغ ندارید! کافی است از همین فردا صبح به چهره افرادی که در مترو یا تاکسی کنارشان نشسته‌اید یا کسانی که با آنها ارتباط کاری دارید دقت کنید؛ در پس چهره آنها غالباً چیزی جز اخم، خمودگی و استرس نخواهید دید و حتماً تایید خواهید کرد که تعدادشان نیز کم نیست. اما چرخ این متن، دور محور این دسته از افراد نمی‌چرخد.

«خنده» به عنوان در گرانبهایی که بدون کم‌ترین هزینه در اختیار انسان‌ها قرار گرفته، در دنیای پرتنش امروز، موهبتی است خدایی و غنیمتی است ارزشمند. قدیمی‌ها اعتقاد داشتند خداوند سه راه برای غلبه انسان بر دشواری‌ها پیش رویش گذاشته؛ خواب، امید و خنده. امروزی‌ها نیز با تحقیقات علمی‌شان به نتیجه‌ای مشابه نظر بالا رسیده و ثابت کرده‌اند که خندیدن، سطح هورمون‌های استرس را کم می‌کند، همچنین میزان ایمونوگلوبین‌ها و آنتی‌بادی‌ها را بالا می‌برد و به لحاظ ورود اکسیژن بیشتر به ریه باعث پاک شدن آن و احساس سلامتی و شادابی در فرد می‌شود.

پیشترها خبری را به نقل از الجزیره خوانده بودم که یک پزشک هندی به نام مادان کاتاریا بیماران خود را از طریق خنده درمان می‌کرده. او بعدها گام خود را فراتر نهاده و باشگاهی موسوم به «باشگاه خنده» تاسیس می‌کند. کاتاریا تاکید داشته و دارد که خندیدن ـ حتی اگر بدون دلیل هم باشد ـ نقش مهمی در سلامت انسان ایفا می‌کند.

اگر روش این پزشک هندی را «خنده‌درمانی» بنامیم می‌بینیم چنین چیزی در یکی از ضرب‌المثل‌های مطرح ما ایرانی‌ها وجود داشته: «خنده بر هر درد بی‌درمان دواست» چرا که بذله‌گویی و طنزپردازی به جای عصبیت و غر و لند کردن، در فرهنگ و ادبیات این مرز و بوم روشی مرسوم بوده و تاثیری به مراتب فراتر از روش دوم بر جای می‌گذاشته است.در این راستا فراموش نکنیم قشر طنزپردازان تصویری جهان را که امروزه به نام کاریکاتوریست‌ها یا کارتونیست‌ها می‌شناسیم‌شان.

کاریکاتور چهره هارامیا

آنها علاوه بر قلم و جوهر و رنگ، ابزار قدرتمند دیگری به نام خنده در اختیار دارند که خمیره کارشان به حساب می‌آید. شوخ‌طبعی ذاتی شاید نخستین شرط ورود یک فرد به دنیای پرنشاط کارتون باشد. این، دیگر به تحصیلات، حرفه، قد و وزن او ربطی ندارد! حال می‌خواهد این فرد، چون ژان‌پی‌یر دکلوزوی فرانسوی بالای ۱۲۰ کیلو وزن داشته باشد، مانند رلف استیدمن انگلیسی شاگرد تنبل مدرسه آبرگال باشد، مانند ژان میشل فولون بلژیکی معمار باشد، همچون میروسلاو بارتاک اسلوونی‌تبار مهندسی کشتیرانی خوانده باشد، یا نظیر آرس کوبایی روانپزشک بیمارستانی در هاوانا باشد و بالاخره چون ایوان هارامیای کروات معلم دبستان باشد.

فصل مشترک نامبردگان، خندیدن و خنداندن است چرا که به داروی شگرف خنده اشراف دارند. خالی از لطف نیست در اینجا کارهایی را از هارامیای ۶۴ساله به تماشا بنشینیم که محتوایی دارند همسو با متن بالا و مضمونی در باب پزشکی، سلامتی و خنده. همچنین بد نیست بدانیم ایوان هانس هارامیا در شهر پرلوگ به دنیا آمده، از دانشکده مدرسین زاگرب فارغ‌التحصیل شده، و همان طور که گفته شد سال‌ها به تدریس در دبستان‌های محلی مشغول بوده است. اما به یکباره و به واسطه حرفه دوم‌اش ـ کاریکاتور ـ که در ابتدا به‌صورت تفننی انجام می‌داده نام او از مرز کشور ۵۶ هزار و ۵۴۰ کیلومتر مربعی هرواتستان یا کرواسی فراتر رفته و به جرگه سرشناسان دنیای کارتون و کاریکاتور وارد می‌شود.

نخستین اثر منتشرشده ایوان به سال ۱۹۶۷ بازمی‌گردد. با مرور آثار فراوان و ویژگی‌های محتوایی و تکنیکی‌اش می‌توانم او را فرزند خلف مکتب انیمیشن زاگرب بنامم؛ مکتبی بی‌غل و غش که به عنوان یکی از بزرگ‌ترین و اثرگذارترین مکاتب انیمیشن جهان محسوب می‌شود. انیمیشن «پروفسور بالتازار» مثال خوبی است برای معرفی این مکتب.

انتشار کارتون و کمیک‌استریپ‌ها در نشریات داخلی و خارجی، کسب بیش از ۹۰ جایزه معتبر از رقابت‌های جهانی کارتون، تصویرسازی برای کتاب‌های کودکان، برگزاری نمایشگاه‌های متعدد انفرادی در کرواسی و چند کشور دیگر، داوری مسابقات جهانی کارتون، انتشار پنج کتاب از مجموعه آثار، و سردبیری تعدادی از نشریات کمیک در کرواسی تنها بخشی از کارنامه هنری اوست. بی‌ربط نیست اگر اضافه کنم که وی ۱۵ سال پیش به دعوت نگارنده، برگزیده‌ای از آثارش را در قالب پنجمین نمایشگاه گروه هنری فانوس در تهران به معرض دید عموم قرار داده است.

از بی‌شمار کارهایی که او در مدت زندگی هنری خود خلق کرده است تعداد قابل توجهی حول و حوش پزشکان، پرستاران و بیماران می‌چرخد و به روابط طنزآلود این سه قشر اختصاص دارد.

با تمام این اوصاف، این سوال را در گوشه ذهن‌تان داشته باشید که با توجه به شیوه نوپای «خنده‌درمانی» جایگاه کارتونیست‌ها در آن چه می‌تواند باشد؟ و آیا با تکیه بر این شیوه می‌توان کارتونیست‌ها را پزشک‌های عرصه تصویردرمانی تلقی کرد؟

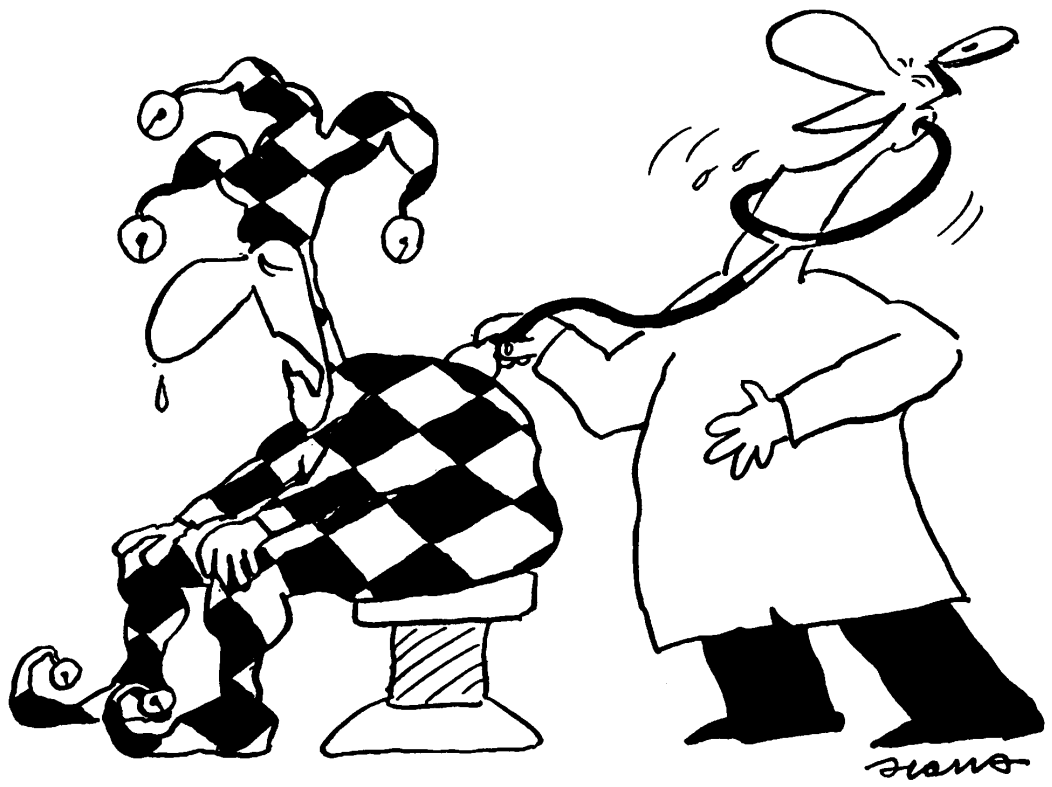

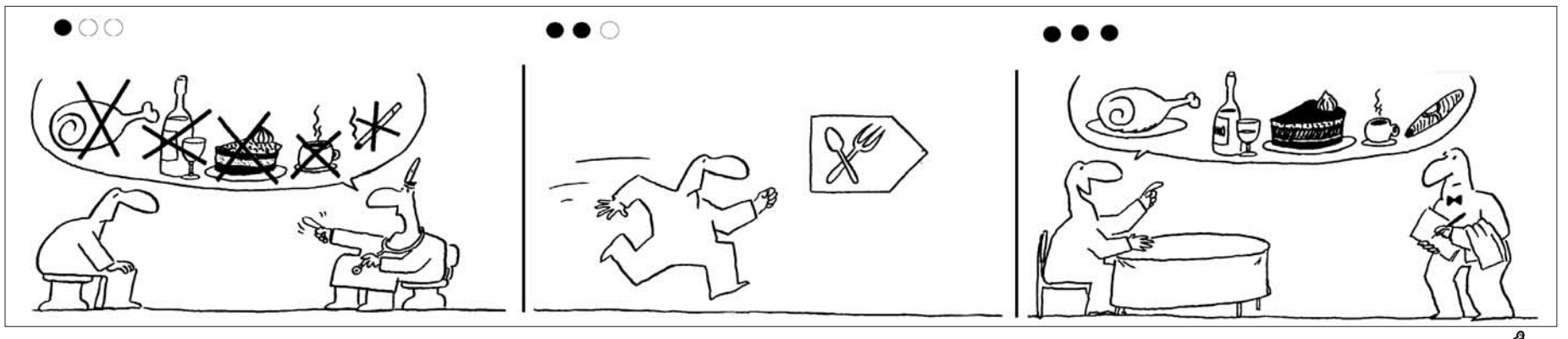

نُت لَند

وقتی یک پزشک کارتونیست می‌شود

هادی حیدری

قد کوتاه، جثه‌ای نسبتاً چاق و سری که از حداقل مو برخوردار است؛ اما آنچه از درون این سر به قلم می‌آید و بر کاغذ جاری می‌شود، آثاری را خلق می‌کند که یکسره دغدغه‌های انسان عصر مدرن‌اند.

گذشته از ارزش‌های معنایی و هنری نهفته در کارتون‌های «آریستد استبان ارناندس گررو»، ملقب به «آرس»، آثار وی از آن جهت ارزش بیشتری می‌یابد که از دریچه نگاه یک پزشک، خلق می‌شوند.

آری، آرس یک روانپزشک است که کارتون می‌کشد و شاید کارتونیستی است که به طبابت می‌پردازد. اما هرچه هست در هر دو کار به توفیقات زیادی دست یافته است. اولین اثر این کارتونیست کوبایی را نشریه «اوپینا» در سال ۱۹۸۴ منتشر کرد و پس از آن کارتون برای آرس جایگاهی فراتر از یک سرگرمی یا تفنن یافت. او در مدت کمتر از ۱۰ سال به واسطه حضور مستمر و موثر در نشریات و شرکت در مسابقات ریز و درشت کارتون در سراسر جهان، صدها جایزه معتبر ملی و بین‌المللی را به خود اختصاص داده است. در کشور کوبا که طراحان جهانی بسیاری دارد، دست یافتن به چنین آماری شگفت‌انگیز است. او با خلق آدم‌های چاق و با آثاری که بر پایه خط و هاشورهای منظم شکل می‌گیرند، به زاویه‌های کمتر شناخته‌شده موضوعات سرک می‌کشد و تلاش می‌کند تا به معنایی بکر و دست‌نخورده برسد.

فشار سرمایه‌داران بر اقشار ضعیف، قدرت‌نمایی نظامیان برای جنگ‌افروزی و خشونت، تبعیض نژادی، محدود کردن آزادی‌های اجتماعی، خالی شدن زندگی از عشق یا درگیری انسان عصر جدید با تکنولوژی، موضوعات گوناگونی است که از میان آنها، کارتون‌های آرس خلق می‌شوند.

اما برخورد وی با این موضوعات نیز گوناگون است؛ گاهی صریح و تند و در زمانی دیگر با نگاهی شاعرانه و در برخی آثار، آرمانگرایانه. در هر حال طنز تلخی که در پشت این آثارند، نقطه اشتراک کارتون‌های آرس است.

مروری بر برخی از این کارها شاید ذهن مخاطب را بیشتر از گذشته با آثار این هنرمند کوبایی پیوند بزند. تلویزیونی را تصور کنید که سربازان تفنگ به دست به ترتیب از قاب آن به درون اتاق پا می‌گذارند یا فرشته عدالتی که چکمه‌های یک سرباز را واکس می‌زند. در جایی دیگر دستی را می‌بینید که در حال انداختن رای به صندوق است و در این حال دستی دیگر در حال انداختن دلار درون دریچه‌ای است که روی دست رای‌دهنده دیده می‌شود. نگاه شاعرانه آرس در طرحی دیگر خودنمایی می‌کند؛ جایی که یک پزشک در حال گوش دادن به ضربان قلب مریض خویش است و با دستی دیگر، آهنگ قلب بیمار را در قالب نت‌های موسیقی روی کاغذ ثبت می‌کند.

جلوه‌های فانتزی کارهای آرس در طرحی نمایان می‌شود که پرستار، گلوی بیمار را چنان فشار می‌دهد تا دهان او باز شود و در مقابل، پزشک در حال معاینه کردن گلوی بیمار است. یا پرستارانی که چرخ ماشینی را روی برانکارد گذاشته‌اند و آن را به سوی بیمارستان می‌کشند.

صدای فروخفته فقرا را در طرحی می‌بینید که فقیری ایستاده و وصله‌ها روی لباس‌های او نمایان است. یکی از این وصله‌ها نیز بر دهان او نشسته و امکان هر فریادی را از او گرفته است. آرس در کارهایش به هجو کسانی می‌پردازد که دنیا را به بازی گرفته‌اند؛ در طرحی که یک نفر با سرمستی، در حال روپایی زدن با کره زمین است!

آرس در عین حال کارتونیستی آرمانگراست؛ وقتی آدمی را به تصویر می‌کشد که پرچمی را در گلدانی کاشته است و از خون بازوانش، آن را آبیاری می‌کند.

از دیدگاه تکنیکی، ویژگی‌های منحصر به فرد کارتون‌های این هنرمند، آثارش را به نحوی مشهود از آثار سایر هنرمندان این رشته متمایز می‌کند. آثار او در عین سادگی، پیچیده‌اند.

آرس پرسپکتیو را می‌شکند اما چنان هوشمندانه این کار را می‌کند که به چشم مخاطب آثارش منطقی به نظر می‌رسد. یا طراحی خاص آناتومی آدم‌ها و نحوه به تصویر کشیدن انگشتان دست و پا.

آرس تناسبات را به کلی درهم می‌ریزد و سپس به بازسازی فانتزی اما در عین حال منطقی آنها می‌پردازد. غالب کارتون‌های او سیاه و سفیدند.

مرور کارتون‌های آرس و تفاوت آشکار آن نسبت به آثار دیگر هنرمندان، تاثیر نگاه یک روانشناس را در کشف زوایای تازه مناسبات میان انسان‌ها و دنیای پیرامون‌شان به خوبی نمایان می‌سازد؛ نگاهی که شاید کمتر کارتونیستی در جهان از آن داراست.

مجموعه‌ای از آثار این کارتونیست کوبایی با نام «هوز» در سال ۱۳۸۰ به کوشش حسن کریم‌زاده از سوی انتشارات نگاره آفتاب در ایران منتشر شده است.

نُت لَند

یحیی تدین/ yahya.tadayon@gmail.com

شوخی‌های بیمارستانی نیویورکر

شوخی تصویری با بیماران دردمند در حالی که با مشکلات زیادی دست به گریبانند (هم از نظر تحمل درد و رنج جسمانی و هم نگرانی‌های مربوط به پرداخت هزینه‌های دارو و درمان) به طور معمول جایی برای خوشمزگی باقی نمی‌گذارد و چنگی به دل نمی‌زند، اما با ورود کارتونیست‌ها به این ماجرا شاید بهانه‌ای به دست آید تا افراد نسبت به حفظ سلامتی خود توجه بیشتری کنند و متولیان حرف‌شنو امور بهداشتی نیز تا حدودی با کمبودهای موجود در این حوزه آشنا شوند. بر این اساس نگاهی داشتم به مجله معتبر «نیویورکر»[1] که به طور هفتگی در امریکا منتشر می‌شود. این نشریه بیش از نیم‌قرن است که در هر شماره خود تعدادی کارتون متن‌دار در میان مطالب نسبتاً جدی و روشنفکرانه خود به چاپ می‌رساند. شوخی‌های نیویورکر کاملاً خاص بوده و ممکن است برای آنهایی که با سبک و سیاق این نوع طنزپردازی آشنایی ندارند چندان جذاب به نظر نیاید. به چند نمونه از این شوخی‌ها توجه فرمایید.

پی‌نوشت:

1-New Yorker

"خوشبختانه بر اساس ازمایشات انجام شده شما فقط یك حمله قلبي در راه داريد ..."

"عزيزم ، بايد همين حالا از اينجا فرار كنيم، متاسفانه آنها متوجه شده اند كه شما تحت پوشش بيمه نيستيد "

"مي بيني، هر روز بيماران بيشتري براي مشاوره به اينترنت مراجعه مي كنند ، فكر مي كنم براي اينكه عقب نيفتم بايد اسم خودمو بزارم دكتر گوگل ."

نیوز لَند

«مارک فیوره» جایزه پولیتزر کارتون مطبوعاتی سال ۲۰۱۰ را به خود اختصاص داد

کارتونیست معروف امریکایی، «مارک فیوره»، جایزه جهانی پولیتزر سال ۲۰۱۰ را در رشته کارتون مطبوعاتی به دست آورد. هیات داوران در یادداشتی علت تعلق جایزه به وی را چنین توضیح داد: «کارتون‌های این هنرمند از جذابیت و هوش بالایی برخوردار است. او موضوعات پیچیده را در یک استاندارد بالا در فرمی مناسب گزارش می‌کند.» این هنرمند علاوه بر کارتون مطبوعاتی بیشتر اوقات خود را به کار در حوزه انیمیشن می‌پردازد.

سرمایه‌گذاری با جمع‌آوری کتاب‌های مصور بتمن

مردی که سال‌هاست با کتاب‌های مصور زندگی می‌کند، تصمیم گرفته است نسخه کمیاب کتاب مصور بتمن را که ۷۰ سال پیش منتشر شده به حراج بگذارد. به گزارش ایبنا، «مایک ویت اهل فربنکس» که در آلاسکا زندگی می‌کند، این کتاب مصور را که در دسامبر سال ۱۹۴۰ منتشر شده از طریق یک گالری حراج در دالاس برای فروش عرضه کرده است. گفته می‌شود این اثر احتمالاً بیش از ۴۰ هزار دلار به فروش برسد. حراج این کمیک‌استریپ که یکی از ۳۰۰ نسخه شماره یک «بتمن» است، به صورت آنلاین برگزار می‌شود. تاکنون قیمت‌های پیشنهادی آنلاین برای این کتاب کمیاب به ۳۵ هزار دلار رسیده است. دومین و چهارمین جلد کتاب بتمن نیز در این حراجی عرضه می‌شوند. این دو اثر احتمالاً در مجموع پنج هزار دلار فروخته شوند. «ویت» کارمند بازنشسته سازمان آب و فاضلاب گفته است جمع‌آوری کتاب‌های مصور بتمن، یک سرمایه‌گذاری بود و حالا زمان مناسب برای فروش آنهاست. او می‌گوید: «به این نتیجه رسیدم که دیگر وقت آن است که فرد دیگری صاحب آنها باشد.» ماجرای خرید کتاب مصور بتمن توسط تاجری محلی به نام «ران جاگر» کشف شد. او در دهه ۱۹۷۰ در جریان جمعه‌بازاری محلی گنجه‌ای می‌خرد و چند سالی آن را رها می‌کند. پس از مدتی او متوجه می‌شود یکی از کشوها درست جا نیفتاده است. سه کتاب مصور و چند شماره از روزنامه فربنکس دیلی‌نیوزمایر بین یکی از کشوها و یک تخته سه‌لا پنهان شده بودند. این سه کتاب مصور عبارت بودند از شماره یک بتمن، شماره ۱۷ سوپرمن و نسخه‌ای قدیمی از کتاب مصور وسترن ردرایدر (سوار سرخپوش). «ویت» که در همان دهه ۱۹۷۰ به عنوان مجموعه‌دار کتاب‌های مصور شهرت داشت، در سال ۱۹۷۴ این کتاب‌ها را به قیمت ۳۰۰ دلار از «جاگر» خریداری کرد. «بری سندووال» مدیر بخش کتاب‌های مصور حراجی هریتیج گفت: «این حراجی تاکنون چند جلد از شماره یک بتمن را به فروش رسانده، اما نسخه ویت با همه فرق می‌کند، هوای خنک و بدون رطوبت فربنکس (محل زندگی ویت) موجب شده این کتاب در شرایط ظاهری بسیار مناسبی باشد. در واقع با اینکه ۷۰ سال از عمر این کتاب‌ها می‌گذرد و آن زمان هم برای کتاب‌های مصور از کاغذهای نامرغوب استفاده می‌شده، کتاب‌های ویت کاملاً سفید و سالم هستند.»

محمدصالح رزم‌حسینی و جایزه ویژه جشنواره SOLIN

محمدصالح رزم‌حسینی توانست جایزه ویژه جشنواره SOLIN کرواسی را به خود اختصاص دهد. گفتنی است جایزه بزرگ این جشنواره نیز به رومن دراگوستینف از بلغارستان تعلق گرفت.